2026

Visie document Pathologist’s Assistants Nederland

BOUWEN AAN EEN STERK, HERKENBAAR EN DUURZAAM BEROEP

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026

© Werkgroep Pathologists' Assistant Nederland, 2026
Dit document mag worden gedeeld in ongewijzigde vorm met bronvermelding. Wijziging of herpublicatie van de inhoud is uitsluitend toegestaan na toestemming van de auteurs.

Juli 2026

Dit visiedocument is opgesteld door de werkgroep Pathologist's Assistant (WPA) Nederland en is onderdeel van de Nederlandse Vereniging van Medisch Analisten (NVML).

Leden commissie WPA

Marjo van Tuyl (M.Tuylvan@jbz.nl) (Pathologie DNA, locatie Jeroen Bosch)

Natalie ter Hoeve (n.terhoeve@umcutrecht.nl) (UMC Utrecht)

Martine Goossensen- van der Schelde (m.goossensen@gelre.nl) (Gelre Ziekenhuizen)

Eva Penterman (e.b.j.penterman@amsterdamumc.nl) (Amsterdam UMC)

Inge Nulens (Zuyderland Ziekenhuis)

Mahesh Algoe (Erasmus MC)

Anke Tiggelman (CBD, Hoge School Leiden)

© Werkgroep Pathologist's Assistant Nederland
versie 1.0 - Oktober 2026

Wij hebben als doel de Pathologist's Assistant in Nederland als een sterke, herkenbare en duurzame beroepsgroep binnen de pathologie neer te zetten. Waarin we richtlijnen, rollen en verantwoordelijkheden voor een optimale inzet formuleren, om zo een landelijk gedragen fundament te creëren voor kwaliteit, deskundigheid en toekomstbestendige positionering.

Daarnaast hebben we als doel het harmoniseren van benamingen, taken, autonomie en verantwoordelijkheden van de Pathologist's Assistant binnen Nederland, zodat er een landelijk eenduidig en professioneel kader ontstaat dat zowel duidelijkheid biedt aan zorginstellingen als richting geeft aan opleiding, bevoegdheid en kwaliteit van de pathologische praktijk.

Begeleidende aanbieding voor de Nederlandse Verenging voor Pathologie:

Binnen de Nederlandse Vereniging voor Pathologie (NVVP) bestaat op dit moment geen officiële richtlijn waarin expliciet is vastgelegd welke taken en bevoegdheden Pathologist's Assistant wel of niet mogen uitvoeren. Er is geen landelijk vastgesteld kader voor taakdelegatie bij macroscopie, noch een document dat zich uitspreekt over microscopische beoordeling door Pathologist's Assistant.

De NVVP doet vooralsnog geen formele uitspraken over de bevoegdheid van pathologieassistenten om zelfstandig preparaten uit te snijden, over het (mede)autoriseren van pathologieverslagen, of over differentiatie tussen functies zoals analist, analist met uitsnijtaken, Pathologist's Assistant en physician assistant. Evenmin zijn er vanuit de NVVP vastgestelde eisen ten aanzien van minimale volumes, bekwaamheidstoetsing of periodieke hercertificering voor deze taken.

Als gevolg van het ontbreken van centrale kaders worden pathologieassistenten in verschillende laboratoria op uiteenlopende manieren ingezet. De NVVP laat de invulling en afbakening van gedelegeerde taken nadrukkelijk over aan de individuele patholoog. Dit past binnen de verantwoordelijkheid van pathologen als artikel-14-specialisten onder de Wet BIG, waarbij zij bevoegd zijn tot taakdelegatie mits voldaan wordt aan de voorwaarden van bekwaamheid, supervisie en eindverantwoordelijkheid.

Deze ruimte leidt enerzijds tot flexibiliteit en maatwerk binnen laboratoria, maar resulteert anderzijds in duidelijke praktijkvariatie. Dit onderstreept het belang van een gezamenlijke visie op taakverdeling, verantwoordelijkheden en kwaliteitsborging binnen de pathologie.

Wij als Werkgroep Pathologist's Assistant (WPA) binnen de Nederlandse Vereniging Medisch Analisten (NVML) hebben hierin het voortouw genomen om een eerste visiedocument gericht op Pathologist's Assistant in Nederland op te stellen en deze onder te brengen binnen de NVVP als een zelfstandige beroepsgroep, met rechten en plichten.

Hierbij bieden wij onze eerste versie van het visiedocument aan en kunnen we tot een dialoog komen over hoe we de Pathologist's Assistant herkenbaar en duurzaam neer kunnen zetten.

© Werkgroep Pathologist's Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2025

Inhoud

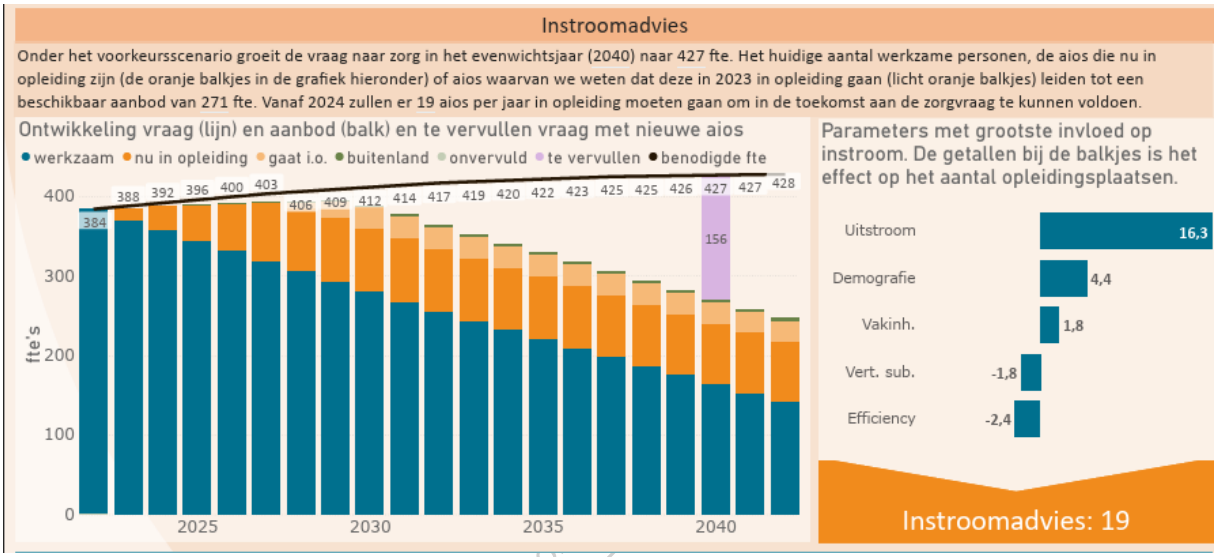
Inleiding 4
Missie 4
Visie 4
Strategische Doelstellingen 6
Competentieontwikkeling op basis van CanMEDS 7
Implementatieplan 8
Instroomeisen, opleiding en benamingen 9
Opleiding 9
Functiebenamingen 9
Inwerken en aftekenen 10
Minimumnormen bekwaam blijven 10
Wettelijke bepalingen 11
Conclusie 12

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026

Inleiding

De rol van de Pathologist's Assistant (PA) is in opkomst binnen de Nederlandse gezondheidszorg. Deze beleidsnotitie beschrijft de strategische visie voor de ontwikkeling, positionering en professionele erkenning van de PA als zelfstandig zorgprofessional binnen het vakgebied van de pathologie. De inhoud is gebaseerd op de CanMEDS-competenties, de huidige opleidingseisen en de praktijk van het vak.

Met de toenemende werkdruk in de pathologie en de groeiende vraag naar nauwkeurige diagnostiek is er een duidelijke behoefte aan versterking van het team door gespecialiseerd personeel. De PA speelt hierin een cruciale rol.

Figuur 1 Geschatte pathologen tekort (Capaciteitsplan 2024 tot 2027 medische en klinische technologische specialismen (https://capaciteitsorgaan.nl/capaciteitsplan-2024-tot-2027-medische-en-klinisch-technologische-specialismen/)

© Werkgroep Patho... Versie 1.0 -

Missie

Pathologist's Assistants leveren een deskundige bijdrage aan kwalitatieve, veilige en efficiënte pathologische diagnostiek. Ze vormen een brug tussen de klinische praktijk en pathologische beoordeling, en waarborgen daarmee continuïteit en nauwkeurigheid in de patiëntenzorg.

PA's dragen actief en zelfstandig bij aan een hoogwaardige, efficiënte en patiëntgerichte diagnostiek binnen de pathologie, met als kernwaarden: vakbekwaamheid, samenwerking, innovatie en kwaliteit.

PA's leveren een deskundige bijdrage aan de kwaliteit, continuïteit en veiligheid van pathologische diagnostiek door routinematige preparaten zelfstandig te verwerken en inhoudelijk te beoordelen volgens vaste protocollen.

Visie

In 2030 is de PA een erkende, zelfstandig functionerende zorgprofessional binnen het pathologisch diagnostisch proces. De PA heeft een duidelijke rol in kwaliteitszorg, innovatie en educatie binnen pathologielaboratoria en draagt bij aan de integrale zorgketen.

De PA wordt erkend als zelfstandig beroepsbeoefenaar binnen de pathologie met een duidelijk beroepsprofiel, structurele scholing en een centrale rol in kwaliteitsborging, innovatie en interprofessionele samenwerking. Daarnaast word gestreefd naar landelijke harmonisatie van functiebeschrijvingen, competentieprofielen en functiewaardering, zodat PA's binnen alle pathologielaboratoria op een gelijkwaardige wijze worden gepositioneerd en gewaardeerd. Hiermee worden verschillen tussen de laboratoria verkleind en wordt de herkenbaarheid, mobiliteit en aantrekkelijkheid van het beroep versterkt.

In 2030 is de PA in Nederland:

- Een erkende en goed geïntegreerde professional binnen het pathologieteam.
- Verantwoordelijk voor het zelfstandig uitsnijden van routinepreparaten en voorbereidende handelingen bij complexe casuïstiek.
- Actief betrokken bij kwaliteitszorg, innovatie, onderwijs en de ontwikkeling van protocollen.
- Geregistreerd binnen een erkend competentieprofiel gebaseerd op de CanMEDS-rollen.
- Werkzaam binnen een landelijk herkenbaar functie- en competentieprofiel met een passende en gelijkwaardige functiewaardering.

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026

Strategische Doelstellingen

Professionalisering en Erkenning

- Realisatie van een formele erkenning van de PA binnen het Nederlands zorgstelsel.
- Ontwikkeling van een geaccrediteerd beroepsregister en duidelijke beroepscode.
- Verdere uitrol en kwaliteitsborging van de opleiding.

Vakinhoudelijke Ontwikkeling

- Standaardisatie van werkwijzen via nationale protocollen.
- Doorontwikkeling van TNM-gebaseerd werken en klinische interpretatie.
- Versterking van de kennis over klinische context en implicaties van de bevindingen.
- Actieve rol in de implementatie van nieuwe technieken en protocollen binnen het uitsnijden.

Kwaliteit en Veiligheid

- Implementatie van kwaliteitsindicatoren en validatieprotocollen.
- Integratie van PA's in het kwaliteitsmanagementsysteem van het laboratorium.
- Verplichte training in kwaliteitsmanagement en validatieprocedures (SOP's, audits).
- PA's leveren input bij het optimaliseren van workflow en procesanalyse.
- Actieve betrokkenheid bij foutenanalyse en verbeteracties.
- Verbeterkansen benoemen, bespreken en monitoren.
- Stimuleren van feedbackcultuur waarin PA's actief constructieve feedback geven en ontvangen van collega's, pathologen en opleiders.
- Faciliteren van gestructureerde momenten voor zelfreflectie om professionele groei en bewustwording van het eigen handelen te bevorderen.

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026

Communicatie en Samenwerking

- Optimalisatie van overlegstructuren met pathologen en clinici.
- Scholing in communicatievaardigheden en interdisciplinaire samenwerking.
- PA's nemen eigenaarschap over het eigen aandeel in samenwerking en overleggen, en dragen bij aan een veilige en constructieve werkomgeving.

Onderwijs en Wetenschap

- Stimuleren van deelname aan bij- en nascholing.
- Betrokkenheid bij praktijkgericht onderzoek binnen het vakgebied.
- PA's worden opgeleid om ook als praktijkbegeleiders of trainers te functioneren.

- Ondersteunen jongere collega's en geven uitleg over uitsnijdprotocollen en fixatiemethoden.
- Het begeleiden van AIO's in de uitsnijkamer en actief deelnemen aan de beoordeling van het stukje uitsnijkamer

Organisatie en Leiderschap

- Ontwikkeling van leiderschapsvaardigheden en projectmatig werken.
- Actieve rol in innovatie en implementatie van nieuwe werkmethodes en ICT.
- Hebben inzicht in capaciteitsplanning, werkverdeling en continuïteit van zorg.
- Stimuleren van eigenaarschap: PA's nemen verantwoordelijkheid voor hun rol in het team, inclusief overdracht, opvolgen van afspraken en kwaliteitsverbetering.

De beroepsgroep bevordert de ontwikkeling en implementatie van landelijk gedragen functieprofielen, competentiebeschrijvingen en uitgangspunten voor functiewaardering. Het doel is om verschillen in functie-inhoud, verantwoordelijkheden en inschaling tussen instellingen te verkleinen en te komen tot een meer gelijkwaardige waardering van Pathologist's Assistant binnen Nederland.

© Vereniging Pathologist Assistent Nederland
Versie 1.0 Oktober 2025

Competentieontwikkeling op basis van CanMEDS

De competenties zijn aan de hand van de verschillende functieomschrijvingen[1] en de CanMEDS (Canadian Medical Education Directives for Specialists) opgesteld.

CanMEDS Rol	Toepassing op de PA
Vakinhoudelijk handelen	Zelfstandig uitsnijden van standaardpreparaten, interpreteren van aanvragen, herkennen van pathologie, diagnostisch redeneren, TNM-gericht werken
Samenwerking	Nauw overleg met patholoog, analisten en clinici; collegiale houding; interprofessionele afstemming
Communicatie	Duidelijke verslaglegging, correcte informatieoverdracht, privacybewust, vraaggericht communiceren met aanvragers
Kennis & wetenschap	Levenslang leren, evidence-based handelen, kennisoverdracht, bijdragen aan bij-/nascholing, toepassen van richtlijnen, verstoringen oplossen, inwerken van junioren en AIOS
Maatschappelijk handelen	Verantwoord materiaalgebruik, kwaliteitsgericht werken, bewust van implicaties van fouten, naleving wet- en regelgeving
Organisatie	Tijdsplanning, werkverdeling, stresshantering, overdracht bij afwezigheid, input bij inrichting van werkprocessen en nieuwe technologieën

[1] Erasmus MC, Zuyderland, DNA, UMC Utrecht, Gelre

Professionaliteit	Zelfreflectie, kennen van eigen grenzen, integer materiaalgebruik, professioneel gedrag richting collega's en aanvragers

Implementatieplan

Korte termijn (1-2 jaar):

- Ontwikkeling van een beroepsprofiel en toetsingskader (formele functieomschrijving en waardering CAO ziekenhuizen en UMCs).
- Verplichte erkenning/certificering na afronding opleiding
- Interne toetsing met portfolio en praktijktoets

Middellange termijn (3-5 jaar):

- Formele erkenning via beroepsvereniging of overheid
- Oprichting van een opleidingsoverkoepelend platform
- Implementatie van een landelijk competentie-ontwikkelplan
- Actieve bijdrage PA's aan onderwijs, kwaliteitsprojecten en innovatie

Lange termijn (6-10 jaar):

- Volwaardige inbedding in zorgstructuren en diagnostisch overleg
- Mogelijkheden tot specialisatie en verdere academisering

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026

Instroomeisen, opleiding en benamingen

Om in aanmerking te komen voor de opleiding tot PA bij de Hoge School Leiden (HSL[2]) is er minimaal 1 jaar werkervaring nodig in het meekijken en assisteren bij het uitsnijden van weefsels. Daarnaast moet je zelfstandig biopten kunnen indozen. Er wordt ten minste HBO-denkniveau gevraagd. Voor de opleiding in België, Hogeschool Howest Brugge[3], worden op de site geen duidelijke ingangseisen beschreven. Beide opleidingen bieden theoretische kaders, het praktijkgedeelte wordt ingevuld op de eigen werkplek onder begeleiding van een patholoog.

Opleiding

Landelijk advies:

- Theoretisch/praktisch opleidingstraject: post-HBO (Leiden/België) met werkplekleren.
- Verdere bekwaamwording: minimaal 3658 uur intensief uitsnijwerk tot senior (verschilt per leercurve/ureninzet/persoon).

Zwaartecategorie/moeilijkheidsgraad:

- Niveau 1- routine: b.v. appendix, galblaas, huid, poliepen, niet-oncologische mamma
- Niveau 2- intermediair: schildklier, uterus zonder uitgebreide onco-component, niet-oncologische organen, niet-complexe oncologische preparaten
- Niveau 3- complex onco: complexe oncologische preparaten, b.v. hoofd-hals, uro.

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2020

Functiebenamingen

In de uitsnijdkamer kunnen er meerdere niveaus van PAers aanwezig zijn, deze worden hieronder benoemd:

Analist met uitsnijdtaken: Dit betreft een histologisch analist die naast de histologische werkzaamheden ook ‘simpele’ uitsnijdwerkzaamheden uitvoert, enkele voorbeelden kunnen zijn: huidexcisies, placenta’s en mammareducties. De analist is (nog) niet in opleiding (i.o.) tot PAer.

Beginnend PAer (i.o.): volgt een van de genoemde opleidingen van 1-1,5 jaar en werkt onder intensieve begeleiding van een patholoog of senior PAer.

Junior PAer: heeft de opleiding afgerond en doorloopt een aantoonbare inwerk- en aftekenlijst per orgaanblok onder supervisie van een patholoog. De junior PAer maakt zich vooral het minder-complexe uitsnijdwerk eigen en leert steeds meer complexe preparaten uit te snijden.

Senior PAer: heeft meer dan 3658 uur aan uitsnijdwerk verricht (dit is het equivalent van 2 jaar op fulltime (36 uur) basis), waarbij de complexiteit van de uit te snijden preparaten eveneens hoog is. Daarnaast kan de senior PAer coördinatie taken uitvoeren, opleiden van analisten met uitsnijdtaken en het begeleiden van beginnende/junior PAers en AOIS. Ook het beheren van de uitsnijdprotocollen kan als een van de taken behoren.

Gespecialiseerd PAer: is een senior PAer met aanvullende specialisatie (bijvoorbeeld zeer complexe preparaten of een bepaald orgaan inclusief microscopie).

[2] https://www.hsleiden.nl/cursus/pathologists-assistant

[3] https://www.howest.be/nl/opleidingen/postgraduaat/macroscopie-assistent#praktisch

Inwerken en aftekenen

Voor junior PAer:

- Aftekenlijst per orgaan met niveau 1-3, per item datum, T-nummer, supervisor (reflectie en verbeterpunten)
- Complicatie- en afwijkingslog: met verbeteracties sluit aan bij proces-, kwaliteits- en opleidingscomponenten.

Voor senior PAer :

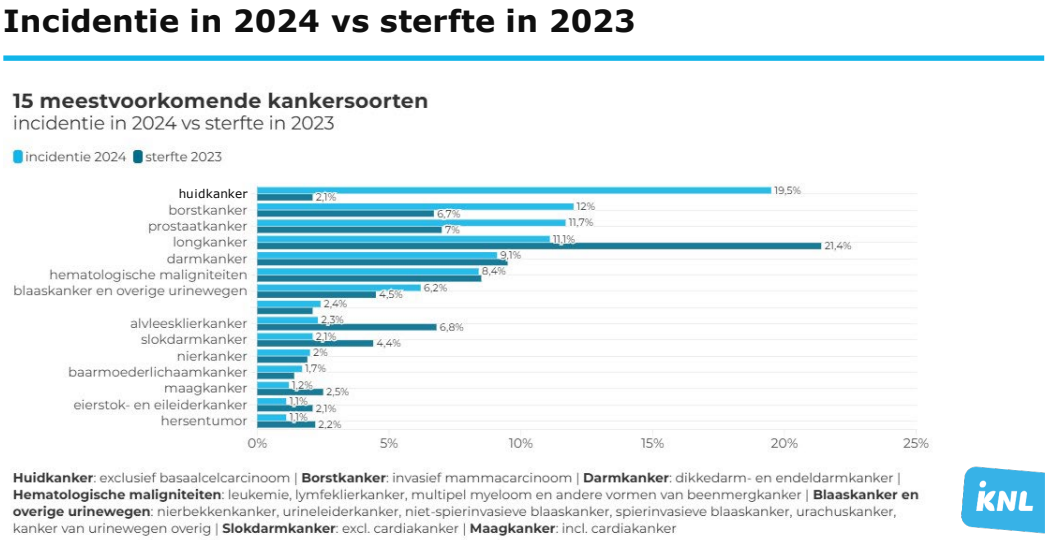
- Portfolio review: volumes, spreiding over niveaus.
- Casusbesprekingen: met patholoog als beoordelaar, incident-analyse
- Kennistoets: TNM-updates, protocollen, patiëntveiligheid
- Peer-review: micro-audit van verslaglegging, foto's etc. (is de macroscopie protocollair uitgesneden? Is er afgeweken van het protocol, zo ja, is de reden vastgelegd? Etc.) dit sluit aan bij de kwaliteitsrollen.

Minimumnormen bekwaam blijven

Minimaal snij-volume per jaar (voorlopig advies):

- Totaal ≥600 T-nummers per jaar op niveau 2, met daarbij ≥200 oncologisch (niveau 2/3)
- Gespecialiseerd:
    - Mamma (oncologisch) ≥80
    - GI (oncologisch) ≥60
    - Uro/gyn (oncologisch) ≥40
    - Long ≥30
    - Hoofd-hals ≥40

Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026

Figuur 2 Nederlandse Kankerregistratie (NKR), IKNL. Verkregen via nkr-cijfers.iknl.nl op [5-4-2026].

Wettelijke bepalingen

De PA is verantwoordelijk voor de werkzaamheden die hij zelfstandig uitvoert, de Patholoog is eindverantwoordelijk middels de “verlengde arm” constructie.

De PA is niet BIG-geregistreerd en mag dus geen diagnose stellen dit is voorbehouden aan de patholoog. De Wet BIG regelt titelbescherming, het zelfstandig verrichten van voorbehouden handelingen en het tuchtrecht.

Hans Blaauwgeers[4] (patholoog) beschrijft in zijn opiniestuk dat binnen het specialisme pathologie met name screeningswerkzaamheden en routinematige handelingen, waarbij geen of slechts minimale diagnostische component aanwezig is, kunnen worden overgedragen aan niet-medici. Bij microscopisch onderzoek kunnen deze niet-medici preparaten screenen op de aanwezigheid van afwijkende cellen of weefsels. Wanneer er geen afwijkingen worden gevonden, is een beoordeling door een patholoog niet noodzakelijk; dit is al langere tijd gebruikelijk binnen het cytologisch bevolkingsonderzoek naar baarmoederhalskanker. Indien wel afwijkingen aanwezig zijn, moeten deze door een patholoog worden beoordeeld en dient het verslag door een patholoog te worden geautoriseerd.
In 2018 is in de Wet BIG vastgelegd, via inmiddels structurele wet taakherschikking, vastgelegd dat een physician assistant na een aanvullende opleiding een medische diagnose mag stellen, zij het niet als patholoog. De physician assistant blijft werkzaam binnen het eigen deskundigheidsgebied en onder supervisie van de patholoog. Deze wetswijziging leidt er binnen de pathologie steeds vaker toe dat physician assisants worden aangesteld. Naast het uitsnijden zou hun rol kunnen worden uitgebreid naar voorbereidende microscopische beoordelingen, bijvoorbeeld bij basaalcelcarcinomen of bij poliepbiopten in het kader van het bevolkingsonderzoek naar darmkanker. Daarnaast kunnen zij ingezet worden bij multidisciplinaire overleggen (MDO’s).
Taakherschikking binnen de pathologie biedt analisten een breder carrièreperspectief. En pathologen kunnen meer tijd besteden aan complexere zaken. Echter, moeten er wel goede afspraken worden gemaakt over wat wel en wat niet te herschikken is. Niet alles is geschikt voor herschikking. Pathologen zijn breed medisch opgeleid en hebben een brede ‘blik”[5].

© Werkgroep Pathologie Assistent Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2023

[4] Taakherschikking, ook in de pathologie, J.L.G. Blaauwgeers, Nederlands Tijdschrift voor de Geneeskunde 2013;157:A6187
[5] Taakherschikking in de pathologie. Wat is haalbaar? P. Bult, dag van de pathologie 13-04-2018

Conclusie

De PA heeft een unieke en noodzakelijke rol binnen de moderne pathologiepraktijk en vormt een onmisbare schakel in het pathologisch diagnostisch proces. Door de toenemende complexiteit van de zorg, de groeiende vraag naar diagnostiek en de behoefte aan hoogwaardige en efficiënte patiëntenzorg wordt de bijdrage van de PA steeds belangrijker.

Door gericht te investeren in scholing, professionele ontwikkeling, kwaliteitsborging, innovatie en positionering wordt de PA optimaal toegerust om ook in de toekomst duurzame en hoogwaardige zorg te leveren. De PA is méér dan een analist-plus; het is een volwaardige zorgprofessional met eigen expertise, verantwoordelijkheden en toegevoegde waarde binnen het multidisciplinaire team.

Daarnaast is het wenselijk om landelijk te streven naar harmonisatie van opleidings- en competentieprofielen, functiebeschrijvingen en functiewaardering. Hiermee kunnen verschillen tussen instellingen worden verkleind en wordt een gelijkwaardige positionering en waardering van PA's binnen Nederland bevorderd.

Dit visiedocument vormt de basis voor verdere professionalisering, formele erkenning en duurzame integratie van de PA binnen het zorglandschap van de toekomst. Het is tevens een oproep aan instellingen, pathologen, beroepsverenigingen en beleidsmakers om gezamenlijk te investeren in de ontwikkeling, erkenning en landelijke verankering van deze essentiële beroepsgroep.

© Werkgroep Pathologists Assistant Nederland
Versie 1.0 - Oktober 2026